miya için söylemiyorum.
akanlığımızın kurulduğu
azı ülkelerde yapılan bir
ız ve birtakım faaliyetler

ileşim konusuna tekrar
ı olmadan gerçekleştiğini
lar sizin makalelerinizi
yorlar ve bunlar çeşitli
etkiliyor. Sizin bundan
nasa da bazılarınızın da
yoruz. Bu lazım, çünkü
mizde olmaması lazım ve
gilerimiz yetmeyebiliyor,
kilenme kanallarından bir
üzeyindeki akademisyen
niş bir bağ haline gelince,
yakın ilişkiler birbirimizi
ve profesyonel bakımdan
e ilk bahsettiğim güven
umlu bir şey. Az sayıda
urumsallaşmış olmasa da
zenleyebiliyor ve farklı
alt düzeyde, yine yeni bir
içi yapılması çok zor olsa
ıdemisyenlerle daha odaklı
farklı bir ilişki kurmak
başvurularınızı bekliyoruz.
yoruz sizleri.

mi konusuna değineceğim.
leğinmem gerekiyor. Yeni
si, uluslararası sistemin
bakanlıkları, Soğuk Savaş
lışişleri bakanlıklarının, ki
sözkonusu. Biz topyekün
t uyarlamalarla çağa ayak
emde proaktif ve çok yönlü
lara ihtiyacımız var. Bunun
zden beklediğimiz neticede
oru sorulmuştu başlangıçta.
çok iyi bilinmeli, yani yarım
ne yoğunlaşılmalı. İngilizce

önemli, ama bu alana doğrudan katkısı ve bağlantısı olan İngilizce eğitimi önemli.

İletişim yetenekleri lazım bize, çünkü kamu diplomasisi denen olgu bizim için de geçerli Türkiye'nin yumuşak gücünü ilerletebilecek ve medyayla ilişkileri düzenleyecek gençlere ihtiyacımız var. Çok fazla bilgi var, bakanlıkta da çok fazla bilgi var. Dolayısıyla, bilgi kavramını benimseyecek ve önemli ile önemsizi ayırabilecek kişilere ihtiyacımız var. Bu bakımdan tahlil yapabilme yeteneği çok önemli. Çok kültürlü yeteneği olan öğrencilere ihtiyacımız var. İnsanımızın hem doğuyu hem batıyı anlayan bir özelliği var. Bu, dış politikadaki artı değerimiz ve bunları ortaya koyabilecek gençlere ihtiyacımız var. Son olarak da, belki bakanlığı kapalı kutu olarak göstermek yerine, öğrencileri bizi tanımak adına cesaretlendirebilirsiniz belki. Gelsinler, biz de geliriz size, kendimizi anlatmaya çalışırız. Değinmem gereken bir husus daha var. Yabancı üniversitelerden mezun, yabancı üniversitelerde yüksek lisans yapmışlar da buna dahildir, öğrenci sayısı artıyor bizde. Bu kişiler çok iyi yabancı dil bildikleri gibi, çok iyi Uluslararası İlişkiler eğitimi alıyorlar. Dolayısıyla, yabancı üniversitelerin rekabeti ile karşı karşıyasınız. 946 meslek memurunun 19'u doktoralı, devam edenler de var tabii, ve 191'i yüksek lisanslı. Tabii, son yıllarda bu sayı artmakta. Bu bize belki teori-pratik ilişkisi bakımından da bir şey söyleyebilir.

Mustafa AYDIN: Çok teşekkür ediyoruz. Dışişleri Bakanlığı şeffaflaşıyor anladığım kadarıyla. Zaten yeni binasınının camlarla kaplı olmasından belli!... Şimdi de sırada son dönemde gündeme gelen düşünce üretim merkezleri, aslında Türkiye'de böyle de denmiyor biliyorsunuz; *Think tank*'lar deniyor. Bu kuruluşların disiplinle bağlantıları konusunda Çağrı Erhan arkadaşımız konuşacak.

Düşünce Üretim Merkezleri ve Sivil Toplum Kuruluşları

Çağrı ERHAN*: Yönet Bey, sizi dinlerken çok büyük bir heyecan duydum. Çünkü ben de daha önce yapılan ve akademisyenlerle Dışişleri mensuplarını bir araya getiren toplantıların ikisine konuk olmuştum. Ama sizin de vurguladığınız gibi, bu toplantıların arkası gelmedi. Şimdi görüyorum ki, inşallah devam edecek. Bir siyasi tarihçi

---

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

olarak özellikle heyecan duydum, umarım heryeri açık derken arşivleri de kapsıyordur bu. Ben özellikle dışişleri arşivlerinin gereken yasal süre tamamlandıktan sonra açık olmasını çok önemsiyorum. Ben hala dışişleri arşivlerinin 1945'e 1950'ye ilişkin dosyalarını bulamıyorsam, ama gidip *College Park*'ta ABD arşivlerinde bunları bulabiliyorsam, gidip oradan yararlanıyorum tabii bir akademisyen olarak. Karşılaştırıyoruz bu belgeleri maalesef ve ne yazık ki bazen tek kaynağa dayanarak yazmak zorunda kalıyoruz.

Benim konum, Türkiye'de düşünce kuruluşları. Fakat, Mustafa Hoca da vurguladılar, aramızda buralarda çalışan kimse yok. Ben şahsen buralarda çalışmadım. Çalışmadım, ama çok sayıda bu tür kuruluşun, hem devlet içerisinde olan hem de özel sektörde olanlarının faaliyetlerine katıldım. Aslında şu an içimizde olan herkes de bu tür faaliyetlere katılmışlardır. O yüzden, malumu ilama gerek yok. Herkes hangi yapılardan bahsettiğimizi biliyor. Bu tür düşünce kuruluşlarının Uluslararası İlişkiler akademisyenleri açısından, Uluslararası İlişkiler öğrencileri açısından, disiplinimiz açısından yarattığı fırsatları ve bence doğurduğu sorunları kısaca ana başlıklar halinde sizlere aktarmaya çalışacağım.

Fırsatlardan başlayalım isterseniz. Bir defa, takdir edersiniz ki bu tür birimlerin Türkiye'de 15 yıl içinde hızla kurulması Uluslararası İlişkiler bölümlerinden mezun olan insanlara yeni imkanlar yarattı. Yani, evvelce sadece Hariciye'de, Dış Ticaret Müsteşarlığı'nda, biraz MİT'te, biraz başka yerlerde, biraz medyada çalışırlarken şimdi öğrencilerimiz bu tür yerlerde de gidip çalışabiliyorlar. Dolayısıyla buralardan da maaş elde edebiliyorlar. Giderek, bu bir profesyonel işe dönüşmeye başladı. "Ben şurada çalışıyorum" diyen insanlara "Bundan sonra ne olacaksın?" diye sorduğumda "Burada çalışmaya devam edeceğim ve yükseleceğim, kıdemli araştırmacı olacağım, masa başkanı olacağım" diyorlar. Böyle düşünüp, bir yandan da akademik kariyerini devam ettiren insanlar var. Aynı zamanda, yüksek lisans ve doktorasını yaptıktan sonra üniversitede iş bulamayan şu veya bu nedenle üniversiteden ayrılmak zorunda kalan akademisyenler için de bir çalışma olanağı sunuyorlar. Aramızda kısmi zamanlı olarak bu tür yerlerde çalışan insanlar da olabilir. Bu bakımdan ekstra kaynak imkanı da sağlıyor. Üniversitenin, özellikle devlet üniversitesinin verdiği maaşların yanında ekstra bir maaş sağlıyor.

İkinci fırsat olarak gördüğüm şey, *think tank*ların kurulması ile birlikte bir yayın çeşitliliği de geldi gerçekten. Bunların kalitesini ayrıca tartışabiliriz. Ama dergiler çıkarmaya başladılar, çok güzel internet siteleri oluşturanlar var aralarında, üniversitelerin basamadığı yüksek lisans, doktora tezlerini basmaya başladılar. Aralarında kalitesini

asker olabilir. Bu tür tecrübeli insanlar için de emekli olduktan sonra tecrübelerini bu tür merkezlerde kitlelere aktarması olanağı da sağladığını düşünüyorum.

Sorunlar kısmına gelirsek, bunlar tamamen kişisel gözlemlerim, bir yerden okuyup da oluşturmuş değilim. Bu tür kurumlar, sabah eleştirisi de yapılmıştı, güncel konulara pratik çözümler bulma konusundan hareket ediyorlar. Öyle olunca da, çoğu zaman teorik derinlikten yoksun, kuramsal ve metodolojik derinliği olmayan birtakım sonuçlar ortaya çıkabiliyor ve siz bu tür toplantılara gidip de elinize mikrofon geçtiğinde birtakım teorik şeylerden bahsettiğinizde insanlar sıkılıveriyorlar. Yani, sen şimdi bu derinlemesine analizleri neden yapıyorsun, ama şöyle bir sorun var, yumurta kapıya dayandı, Ermeni Sorunu'nu nasıl çözeceğiz? Bu işin geçmişinden bahsetmeden veya bu tür sorunların genel teorisinden bahsetmeden bu iş olmaz. Yani, bir anlamda "Sorun çözülecek - Çöz, sonra da- Çözüldü" üçlemesi içinde hareket eden bir mantığı var. Bu yapılınca da derinlik kayboluyor ve yüzeysellik ortaya çıkıyor.

Benim gözlemlediğim ikinci sorun, bazen böyle ortamlarda bulunduğumuzda kendimizi yabancı hissedebiliyoruz. Yani, normal şartlar altında belki de çok fazla biraraya gelmek istemeyeceğimiz insanlarla bir araya geliyoruz. Sonra da, bu tür kurumlar bizi yabancılaştırdığı için de bir daha gitmek istemiyoruz. Sizin belli bir çaba gösterip, yüksek lisans, doktora, doçentlik çalışmalarından sonra sahip olduğunuz bilimsel yaklaşım "Bu pratik değil" şeklinde küçümsenirse bir daha böyle yerlere gitmek istemezsiniz. Böyle olunca da aslında, doğru dürüst işlese, son derece büyük faydalar sağlayabilecek bu düşünce kuruluşu mekanizmasına toptan karşı çıkıyorsunuz. Böyle bir yabancılaşma yaratıyor.

Üçüncüsü, bu kuruluşların çoğunun ideolojik bir gölgede çalıştığını görüyorsunuz, sadece resmi bir devlet ideolojisi olarak görmeyin, özel sektör *think tank*'larında da bir anlamda o düşünce kuruluşunu kurduran, o parayı veren kişinin çıkarları doğrultusunda çizilen bir çerçeve var. Burada çözüm üretilecek ama bu çözüm şu amaca yönelik olarak üretilecek. Çoğunda sonucun önceden konulduğunu ve bizlerden o sonuca götürecek mekanizmaların ve yöntemlerin bulunmasını istendiğini görüyoruz. Yani, ben şöyle bir şey yapmak istiyorum, sen yolu döşe, deniyor. Böyle olunca tabii, sorunlarla karşılaşıyorsunuz.

Belli bir görüşe sahip olmayan insanlar bazen bu tür *think tank*'ların çatısı altına hiçbir zaman çağrılmıyorlar. Mesela, Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri konusunda konuşulacaksa ve eğer o düşünce kuruluşu Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesinin çok faydalı

mekli olduktan sonra
ktarması olanağı da

şisel gözlemlerim, bir
tür kurumlar, sabah
tik çözümler bulma
, çoğu zaman teorik
k derinliği olmayan
r toplantılara gidip de
erden bahsettiğinizde
rinlemesine analizleri
nurta kapıya dayandı,
nişinden bahsetmeden
etmeden bu iş olmaz.
sonra da- Çözüldü"
u yapılınca da derinlik

en böyle ortamlarda
iliyoruz. Yani, normal
elmek istemeyeceğimiz
bu tür kurumlar bizi
niyoruz. Sizin belli bir
çalışmalarından sonra
ratik değil" şeklinde
emezsiniz. Böyle olunca
erece büyük faydalar
izmasına toptan karşı

k bir gölgede çalıştığını
si olarak görmeyin, özel
düşünce kuruluşunu
ıltusunda çizilen bir çer-
m şu amaca yönelik ola-
ılduğunu ve bizlerden o
ntemlerin bulunmasını
yapmak istiyorum, sen
la karşılaşıyorsunuz.

en bu tür *think tank*'ların
Mesela, Avrupa Birliği-
a ve eğer o düşünce
girmesinin çok faydalı

olacağını düşünen bir yer tarafından kurulmuş ve finanse edilmişse Avrupa Birliği'ne girmenin bir takım sakıncaları da olabileceğini söyleyen insanlar oraya çağrılmıyorlar veya Ermeni Sorunu'na farklı bir bakış açısına sahipse o akademisyen, kesinlikle ve kesinlikle o toplantıya çağrılmıyor. Ne oluyor o zaman, 40 kişi aynı şeyi döndürüp dolaştırıp söylüyor. Bir yere de varılmıyor, çünkü o 40 kişi aynı şeyi söylüyorlar. Halbuki, karşında bir şey olacak ki, karşıt görüşler çarpışsın ve ortaya pratik bir çözüm çıksın. Bu çerçeve, bağımsız düşünce üretilmesini, bağımsız bilgi üretilmesini maalesef engelliyor.

Son olarak, bu tür kurumların kamuoyu ile akademisyenlerden çok daha farklı boyutlarda ilişkisi olduğundan, yani özellikle ticari boyutlarda ilişkisi olanlar var aralarında, medyada görünmek onlar için çok önemli. Bir süre sonra insanlar Uluslararası İlişkiler'in, dış politikanın bu olduğunu ve bu insanların Uluslararası İlişkiler çalıştığını düşünüyorlar. Sizi gördükleri zaman da, bir düşünce kuruluşu içinde çalışan insanla üniversitede akademik olarak Uluslararası İlişkiler çalışan insan arasında bir fark olmadığı imajına, düşüncesine kapılabiliyorlar. Bu ne gibi sorunlar doğurabiliyor? Bazen hücumlara maruz kalabiliyorsunuz, bazen hiç çağrılmamanız gereken yerlere de çağrılabiliyorsunuz. Sizi onlarla aynı kapsam içinde değerlendirebiliyorlar.

Fırsatlar ve tehditler konularını bir araya getirip, kısaca bir sunuş yapmak istedim. Sizlerin dosyalarına aslında benim Uluslararası İlişkiler metodolojisi ile hiç ilgisi olmayan, bir şekilde serbest vezin ile kaleme aldığım bir metin de konulmuştu. Orada da Türkiye'deki *think tank*'ları tespit edebilmeye çalışmıştım. Katkılar kısmında aranızdan bazıları buradaki görüşlerime de eleştiri getirirlerse ben de ayrıca çok sevinirim. Tekrar ediyorum, benim içinde olmadığım, yabancı olduğum bir alan. O bakımdan, sürçü lisan ettiysek affola. Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Mustafa AYDIN: Çağrı'nın da belirttiği gibi, *think tank*'lar sizden hızla çözüm üretmenizi bekliyorlar. Birkaç gün önce bir televizyon programında İlber Ortaylı'yı konuk etmişlerdi. Patrikhane ve Ruhban Okulu meselesi konuşuluyordu. Sunucu ısrarla İlber Ortaylı Hoca'dan "evet" ya da "hayır" diye cevap almak istiyor; İlber Hoca da hiçbir şekilde böyle cevaplar vermiyordu. Israrla sorulan soru da "Ruhban Okulu'nun açılması faydalı mıdır, değil midir?" idi. En sonunda sunucu "Hocam sizden de kısa cevap alamıyoruz" deyince, Hoca'nın verdiği cevabı burada tekrarlamak istiyorum: "Evladım, bu konular öyle paldır küldür konuşulmaz, uzun uzun anlatmak lazım" dedi ve yarım saat anlattı. Sonunda da ne evet ne de hayır dedi.

Ahmet Han, iş dünyası ve uluslararası ilişkiler hakkında konuşacak. Kendisi Kadir Has Üniversitesi'nde öğretim üyesi, fakat bunun yanı sıra Türkiye İhracatçılar Meclisi'ne de dış politika konularında danışmanlık yapıyor. Dolayısıyla, iş dünyasının da içinde. Buyrun sayın Han.

İş Dünyası ve Uluslararası İlişkiler

Ahmet K. HAN*: İstanbul Üniversitesi'nde 1991 yılında başladım akademik kariyerime ve 1995-96 yıllarının sonuna kadar da orada devam ettim. Sonra beş yıl ara verdim ve bu beş yıl içinde özel sektördeki bazı firmalarda yöneticilik yapmak suretiyle yaşamımı sürdürdüm, fakat bu dönem içinde de akademiya ile bağlarımı koparmamaya gayret ettim, dışarıdan yarı zamanlı olarak dersler verdim ve bunu bu beş yılın önemli bölümünde yaptım. 2001 yılında tam zamanlı öğretim üyesi olarak İstanbul Bilgi Üniversitesi'ne geçerek tekrar akademik yaşama döndüm. Bir iki yıl sonra da Türkiye İhracatçılar Meclisi'nde danışman olmak suretiyle bir başka boyutta özel sektör ve akademiya ilişkisini yaşamak ve gözlemlemek imkanım oldu. Sevgili Mustafa Aydın size "İş Dünyası ve Uluslararası İlişkiler" başlıklı bir konuşma yapmamı istediği zaman benden ne beklediğini bir cümleyle ifade etti: "İş alemi bizden ne istiyor?" diye sordu. İtiraf etmek gerekirse ben her Türk'ün içinde az ya da çok bir kişiselleştirme aslanının yattığını düşünürüm. Bize bir şey söylendiğinde, biz eleştiriliyormuş gibi hissederiz. Benden istediği şey bir bakıma, içe dönme ve kendini değerlendirmeydi. Sonra sabahleyin Çağrı'nın ifade ettiği kendimizi eleştirmeden konuşamayız türü bir yaklaşımla oturup şimdi size sunacağım metni hazırladım.

Büyük resme bakıldığı zaman, özel sektör ve Uluslararası İlişkiler akademisyenleri arasındaki dikkatimizi çeken ilişkinin yoğunlaşmasının özellikle 90'lar sonrasında küreselleşme sürecinin hızlanmasıyla gündeme geldiğini ve aslında dünya çapında da bu tartışmanın aslında o 10 yıl içinde başladığını görüyoruz. 1998 yılında Lancaster Üniversitesi'nde bir çalışma yapılmış ve özel sektörün uluslararası ilişkilerle ve ülkelerin diplomasileri ile ilgilenmesi, buna mukabil dışişleri bakanlıklarının da özel sektörü dış politika yapım sürecine dahil etme kaygısının küresel düzlemde paylaşılan bir eğilim olduğunu, dünyanın çeşitli yerlerinde paylaşılan bir eğilim olduğunu tespit etmiş ve bunu yazmışlar. Bu eğilimin ülkemizde de geçerli olduğunu, başbakanlık

* Yrd. Doç. Dr., Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi ve Türkiye İhracatçılar Meclisi Danışmanı.